

مباحثی از فقه قضاء

محمد حسن میردادر

استاد خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم و عضو هیئت علمی دانشگاه عدالت

محمد علی میرمحمدی

پژوهشگر و مدرس دانشگاه

سرشناسه	گلی شیردار، محمدحسن ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآور	مباحثی از فقه قضاء/ محمدحسن گلی شیردار، محمدعلی معیر محمدی
مشخصات نشر	تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۶۴ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۴۹-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص ۶۳
موضوع	Judgment-Quranic teaching
موضوع	قضاوت - جنبه‌های قرآنی
موضوع	آرای حقوقی - ایران
موضوع	Judgment - Iran
شناسه افزوده	محمد علی معیر محمدی ۱۳۶۸
رده‌بندی کنگره	۹۶ : ۲۴۰۵ : BP۱۹۵/۱
رده‌بندی دیوبی	۵ : ۱۷/۳
شماره کتابشناسی ملی	۶۳۴۵

مباحثی از فقه قضاء

انتشارات کتاب آوا

مؤلفان:	محمدحسن گلی شیردار - محمدعلی معیر محمدی
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۶
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۶۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۳۴۹-۳

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه ۲، واحد ۴
شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۶۶۴۶۱۱۵۸

www.avabook.com avabookkazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد اسلامی، جنب دادگستری

تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری قابل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحانی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه استاد گلی شیردار
۱۵	مقدمه نگارنده
۱۷	تفاوت قضاء و فتوا
۱۸	تعریف قضاء
۱۸	چرا قضاء واجب کفائی است؟
۱۹	نظر مرحوم آیت الله العظمی خویی (رضوان الله علیه)
۱۹	اثبات دو مدعا
۲۰	حکم اخذ اجرت بر قضاء
۲۰	اقسام واجب
۲۰	نظر مرحوم آیت الله العظمی خویی (رضوان الله علیه)
۲۱	۲- عدم تعبدی بودن قضاء
۲۲	خلاصه بحث اجرت بر قضاء
۲۲	جواز یا عدم جواز اخذ اجرت از متخاصمین
۲۳	جواب آیت الله العظمی خویی (رضوان الله علیه)
۲۳	نکته: اخذ اجرت بر واجبات در فتوا فقها
۲۳	(در مقام فتوا فقها در ما نحن فیه دو دسته شده‌اند)
۲۳	نتیجه بحث
۲۴	۳- دلیل خاص
۲۴	صحیحہ عمار بن مروان
۲۵	نظر مرحوم آیه الله العظمی خویی (رضوان الله علیه)

۲۵.....	اشکال: ظهور قرائن بعدی در متن روایت
۲۵.....	جواب: روایت معارض
۲۶.....	نکته: استفاده از: نامه حضرت امیر المومنین (علیه السلام) جهت اثبات حجیت ارتزاق و اجرت قاضی
۲۷.....	حرمت اخذ رشوه در قضاء:
۲۷.....	اقسام قاضی:
۲۷.....	نکته:
۲۸.....	مبایندی تصویریه اقسام قاضی:
۲۸.....	قاضی منصوب:
۲۸.....	قاضی تحکیم:
۲۸.....	نکته: تساوت: بواز در قاضی منصوب و قاضی تحکیم
۲۹.....	نصب قاضی:
۲۹.....	دلیل نصب عام قاضی: {ای اثبات نصب عام در کلامات فقها دو وجه داریم}
۲۹.....	(۱) وجه اول:
۳۰.....	جمع بندی و خلاصه بحث
۳۰.....	(۲) وجه دوم: ادله خاص
۳۱.....	دلایل لفظی بر اجتهاد و ذکوریت و منصوب بودن قاضی:
۳۱.....	بحث در دو مقام:
۳۲.....	نکته:
۳۲.....	روایت دو شبهه دارد:
۳۲.....	۱- شبهه‌ی سندی:
۳۳.....	۲- شبهه‌ی دلالتی:
۳۴.....	۲- مقبوله‌ی عمر بن حنظله:
۳۴.....	استدلال به روایت برای اثبات قاضی منصوب:
۳۴.....	نظر مرحوم آیت الله العظمی خویی (رضوان الله علیه):
۳۵.....	تذکر:
۳۵.....	۳- معتبره یا مشهوره ابی خدیجه:
۳۵.....	استدلال به روایت:
۳۶.....	اشکال به استدلال مرحوم آیت الله العظمی خویی (رضوان الله علیه):
۳۶.....	نکته:
۳۶.....	جمع بندی بحث تا اینجا:
۳۶.....	قاضی منصوب:
۳۶.....	قاضی تحکیم:

۳۷	تذکر: استفاده از دلیل لبی در بحث
۳۷	تقریب مرحوم خوئی (رضوان الله علیه):
۳۷	دلایل نصب قاضی:
۳۷	ادله لبی یا عقلی:
۳۸	ادله لفظی:
۳۸	دلایل اعلیت قاضی:
۳۸	برداشت مرحوم آیت الله العظمی خوئی (رضوان الله علیه) از دلیل لبی برای اعلیت قاضی:
۳۸	اشکال آیت الله العظمی حائری (دام ظلّه):
۳۹	دلیل لفظی بر اشتراط اعلیت قاضی:
۳۹	اشکال:
۳۹	نکته: مقصود از شرط اعلیت در قاضی:
۳۹	شرط اجتهاد قضی تحکیم:
۳۹	دلایل مرحوم آیت الله العظمی خوئی (رضوان الله علیه) بر عدم اشتراط اجتهاد در قاضی تحکیم:
۴۰	۱- "ان الله یا امرکم ان تودع امانات الی اهلها و اذ حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل"
۴۰	استدلال مرحوم خوئی (رضوان الله علیه):
۴۰	اشکال به استدلال آیه:
۴۰	۲- معتبره‌ی ابی خدیجه:
۴۰	۳- اطلاق صحیح‌ه‌ی حلبی:
۴۱	نکته: شروط قضاء در مقابل ادله عامه قضاء:
۴۱	شرائط قاضی:
۴۱	۱- بالغ بودن:
۴۲	دلیل:
۴۲	۲- عقل:
۴۲	۳- ذکوره القاضی:
۴۲	ادله:
۴۲	۴- ایمانی:
۴۳	معانی ایمان:
۴۳	۵- طهارت مولد:
۴۴	نکته: تفاوت لاخلاف و مشهور:
۴۴	۶- عدالت:
۴۴	ادله:
۴۴	۷- رشد:

۴۴	۸- اجتهاد:
۴۴	۹- فراموش کار نباشد:
۴۵	نکته: منشاء انصراف
۴۵	۱۰- حریت در قاضی شرط نیست.
۴۵	نظر مرحوم آیه الله العظمی خویی (رضوان الله علیه) در مورد قضاوت عبد:
۴۶	مسئله ۸: طرق قضاء: "إنما اقضى بینکم بلأیمان و البینات"
۴۶	علم قاضی:
۴۷	اشکال به ازوم اصل بحث:
۴۸	ادله حجیه علم قضی:
۴۸	مقدمه ی اول: تبیین محل نزاع و بحث:
۴۸	مقدمه ی دوم: شرایط راهت دلیل لفظی
۴۹	مقدمه ی سوم: ۱- قاضی کدام قضایی دو حیثیت دارد:
۵۰	ادله ی حجیت علم قضی:
۵۰	۱- استدلال به آیات در بر دارنده حکم حدود:
۵۰	مرحوم صاحب جواهر (رضوان الله علیه) تمسک به آیات شریفه:
۵۰	روش استدلال به آیات:
۵۱	اشکال:
۵۱	اشکال به این اشکال:
۵۱	نکته: آثار موضوعات خارجیّه
۵۲	۲- حجیت علم قاضی، از مسیر دلالت اولویت (قیاس اولیّه) و نه بر مبنای کلام
۵۲	مراحل اثبات:
۵۲	مقدمه اول:
۵۲	مقدمه دوم:
۵۲	مقدمه سوم:
۵۲	مقدمه ی چهارم:
۵۳	نکته:
۵۳	اشکال:
۵۳	نکته: این اشکال به دلیل اول نیز وارد است.
۵۳	۳- تمسک به برخی از آیات:
۵۴	استدلال به آیات:
۵۴	مقدمه ی اول:
۵۴	مقدمه ی دوم:

۵۴.....	مقدمه‌ی سوم:
۵۴.....	کار قاضی:
۵۵.....	اشکال:
۵۶.....	۴- تمسک به برخی از آیات:
۵۶.....	اشکال مرحوم آقا ضیاء عراقی (رضوان الله علیه):
۵۷.....	تقریب اشکال مرحوم آقا ضیاء (رضوان الله علیه):
۵۷.....	بیان دلیل قائلین به علم قاضی و اشکال آقا ضیاء عراقی (رضوان الله علیه) به عبارتی دیگر:
۵۸.....	اشکال آیت الله العظمی هاشمی شاهرودی (دام ظلّه) بر اشکال مرحوم عراقی (رضوان الله علیه):
۵۹.....	مراحل قضاء:
۵۹.....	استظهار از آیه:
۶۰.....	ادله‌ی قائلان به عدم حجیت علم قاضی:
۶۰.....	وجه اول:
۶۰.....	نکته: مذاق شارع در رد حکم عائی
۶۰.....	اشکال:
۶۱.....	نتیجه بحث:
۶۳.....	فهرست منابع

مقدمه استاد گلی شیردار

اینجانب بخش از مطالب این کتاب را مطالعه نمودم که حاوی مطالب قابل استفاده بوده، که نشان دهنده تلاش و کوشش فراوان جناب آقای دکتر محمدعلی معیرمحمدی در غناء بخشی به مطالب است و لکن با توجه به زمان محدود که در ترم های سیستم دانشگاهی تعریف شده است رسیدگی به مباحث فوق و نظیر آن به موجب حجم آن و نیز محتوای غنی و زمینه های فراوان نظریه پردازی، نیازمند یک فضای تخصصی تر و فرصت کافی می باشد. امیدوارم هر یک از سرفصل های این نوشتار در محیط علمی تعریف شده مورد کاوی جدی با رویکرد جامع نگری قرار گیرد.

در آخر لازم است از تلاش و کوشش طایفه فرزندان عزیزم جناب آقای دکتر محمدعلی معیرمحمدی که در جمع آوری و تبیین مباحث، سعی فراوانی نمودند سپاس ویژه داشته باشم، امیدوارم فرصتی حاصل شود تا نگاه مجدد به این اثر نموده نسخه کامل آن را به جامعه علمی ارائه نمایم.

حوزه علمیه مبارکه قم
موسسه حسن گلی شیردار

مقدمه نگارنده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ وَوَحْيِي وَ
أَرْوَاحِ الْمُسْلِمِينَ خَرَابَ مَقْدَمِهِ الْغَدَاءَ، وَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَعْدَاءِ اللَّهِ مِنَ الْآنَ إِلَى يَوْمِ لِقَاءِ اللَّهِ،
وَأَمَّا بَعْدُ فَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ الْعَظِيمِ:

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ^۱

یکی از مسئولیت های مهم که در آیات و روایات برای دانشمندان تعریف گردیده، داوری میان مردم با رویکرد تحقق بخشیدن صلح در زندگی جمعیتی است. این مهم در واقع از جمله سیاست های راهبردی آموزه های دینی است، به گونه ای که بقاء جامعه و تامین عناصر و شاخصه های امنیت حیات انسانها در حوزه اهداف کلان شریعت، تعریف شده است.

طبیعی است که در راستای عینی ساختن این اندیشه بلند، اقدام باید صورت گیرد، که در ذیل به برخی از آنها اشاره می کنیم:

- ۱- دانش و آموختن علوم کاربردی جهت کارآمدی ساختار و دارو، زیرا فقدان دانش های متناسب با وظیفه فوق، بدنه نظام اجتماعی را به بیماریهای مزمن و علاج مبتلی می سازد و حرکت بنیادی در حوزه تدوین برنامه نظام کلی دین را متهم به ناکارآمدی می نماید.
- ۲- بهره گیری از منابع وحیانی در جهت صیانت بخشی راه کارها، زیرا دانشی می تواند سرفیت های نظام اجتماعی را پویا کند که قابل اعتماد باشد و این موضوع بدیهی است که در حوزه معلومات نظری و علوم انسانی با رویکرد اجراء، وحی و علوم وحیانی می تواند کارمندی آن ها را تضمین نمایند.

۳- بهره گیری از تجربه متولیان امر قضاء و داوری جهت بروز رسانی گستره علوم، زیرا اگر اندیشمندان در ارائه برنامه خصوصاً با رویکرد اجراء، از دانش روز بهره نگیرند قادر بر مدیریت در حوزه های مربوط نخواهند بود.

بنابراین ضروری است که نهادهای تعلیمی مانند حوزات علمیه و نیز دانشگاه ها که سهم بالا بلکه انحصاری در این امور دارا هستند، توجه به این مهم را مبذول دارند.

آنچه که در نوشتار پیش رو تقدیم می گردد مجموعه ای از گفتارهایی است که در جلسات محدود در دانشگاه عدالت تهران از طرف استاد گرانقدر آیت الله دکتر محمدحسن گلی شیردار (دامت برکاته) ارائه گردید و بعد از تنقیح، گردآوری منابع و اضافه نمودن برخی مطالب پس از مقابله نمودن نهایی، جمع آوری شد. درواقع در این نوشتار بر آن شدیم تا مباحث مهمی از فقه قضاء با تکیه بر بحث کاربرد و بحث برانگیز علم قاضی - با استفاده از مقاله علم قاضی حضرت آیت الله العظمی هاشمی شاهرودی (دام ظلّه) که در کتاب قرانات الفقیه المعاصره نیز جمع آوری شده است - با نگاهی جدید، مستعد به جهت آشنایی هرچه بیشتر مجامع آکادمیک بالاخص دوره های تحصیلات تکمیلی خواه دکتری، تخصصی رشته های الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی و حقوق جزاء، با این نوع مباحث اندیشای فقهی ارائه نماییم.

برخود لازم می دانم تا به این نکته اشاره نمایم که هر آنچه از قدرت و عمق تفهّم در این نوشتار دیده می شود مربوط به استاد گرانقدر جناب مستطاب آیت الله دکتر گلی شیردار است و هر آنچه ضعف و کاستی از جانب صاحب این قلم باشد.

به هر روی امید آن دارم تا به بخشی از منویات و خواسته های مرجع عالیقدرمان حضرت آیت الله العظمی هاشمی شاهرودی (دام ظلّه) - هر چند ناچیز - - مع عمل پوشانده باشیم و مورد دعا او در دنیا و آخرت قرار بگیریم ان شاء الله تعالی.

همچنین، امیدوارم دانش پژوهان کوشا و صاحبان فکر و اندیشه با نذران خود ما را در تکمیل و ارتقاء بخشی این اثر نصرت دهند. در آخر از خداوند متعال خواستارم تا این جهد را در ترازوی اعمال حسنه ما ثبت گرداند و ذخیره ای برای قبر و قیامت قرار دهد و مورد قبول پیشگاه وجود مقدس حضرت بقیه الله الاعظم (روحی والارواح العالمین لشراب مقدمه الفداء) قرار دهد ان شاء الله.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَبَوْهُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

سوم ربیع الثانی ۱۴۳۸

الاحقر محمدعلی معیر محمدی